L-Arti tal-Mużika Matul iż-Żmien... u l-Festi Tagħna (II)

Jikteb Philip Agius

Introduzzjoni

Fil-ktieb tal-programm tal-festa ta' San Filep – *Każin Banda San Filep – 2003*, rajna kif l-arti tal-mużika mxiet daqstant 'il quddiem mal-progress miksub mill-istess bniedem.

Bqajna ġejjin sas-sena 1851,meta proprju f'din is-sena, il-poplu Żebbuġi kien ikkonkluda bit-twaqqif uffiċjali fi ħdanu tas-Soċjetà Mużikali tiegħu – il-*Banda Musicale di San Filippo*.

Żmien Ġdid

Wara din id-deċiżjoni jidher li l-festa esterna ta' San Filep kisbet idejn, sodi, b'riżultat li l-organizzazzjoni tagħha bdiet issir b'mod aħjar. B'dan kollu nħoss li nkun qiegħed nonqos lejn dawk iż-Żebbuġin li għexu qabel it-twaqqif tal-Banda Mużikali San Filippo fl-1851, jekk ma nistqarx li l-festa ta' San Filep, dejjem skond iż-zmien u ċ-ċikrustanzi li kien ikun fihom il-poplu Żebbuġi – qatt ma kien ikun jonqosha xejn.

Biss irridu ngħidu wkoll li mill-1851 'il quddiem wieħed jista' jara dokumentat li l-Banda Mużikali San Fiilippu, għamlet id-differenza fl-organizzazzjoni ewlenija tal-bidliet li bdew isiru b'riżq il-festa ta' San Filep, u festi oħra eżistenti f'Ħaż-Żebbuġ f'dak iż-żmien.

L-interess fil-Kappella Mużikali, tal-Knisja Arċipretali ta' San Filep, kif ukoll fil-Banda Musicale San Filippo,kompla jikber b'mod li ma kinitx tintilef okkażjoni waħda, ġewwa l-parroċċa jew esternament f'Ħaż-Żebbuġ, dejjem skond il-ħtieġa, li ma kontx issib liż-żewġ naħat bl-aqwa esekuzzjonijiet mużikali tagħhom.

Min-naħa tas-Soċjetà *Musicale San Filippo*, kienet tikkollabora bis-sħiħ mal-*Maestro di Cappella*, tal-mument sabiex il-funzjonijiet ta' ġewwa l-parroċċa jitmexxew bl-aħjar, mod possibbli, u jkunu l-għaxqa tal-poplu, li kien ikun għaċċan jistenna dwar l-esekuzzjonijiet mużikali.

Eżempju sabiħ ta' dan, hu l-fatt dokumentat fil-*Ktieb ta' l-Irċevuti* – Festa ta' San Filep – parroċċa Ħaż-Żebbuġ, għas-sena 1857. Dak iż-żmien, il-knisja arċipretali kellha bħala *Maestro di Cappella* lil Maestro Luigi Grech Grandolini. Min-naħa l-oħra l-*Banda Musicale San Filippo*, kellha bħala direttur tal-mużika tagħha lil Maestro Filippo Galea.

Is-Surmast Filippo Galea pprovda tliet trombuni, sabiex idoqqu fi tliet servizzi ta' l-orkestra ġewwa l-parroċċa għal matul il-festa ta' San Filep. Ta' dan hu tħallas 7 skudi u 6 tari.

Adi – 14 Maggio 1857

Io inprescritto dicharò d'aver ricevuto dal Sac. Tommaso Debono Proc. come sopra scudi sette, tari sei, per pagar tre tromboni che fanno suonato nella musica in tre servizzi.

(firma) – ***Filippo Galea***

L-istess Maestro Filippo Galea, għal dak li għandu x'jaqsam mal-*Banda Musicale San*

Filippo ħallielna din l-istampa ta' dak li kienet twettaq il-banda kemm għal nhar lejlet il-festa ta' San Filep, kif ukoll għall-akkumpanjament tal-banda fil-purċissjoni ta' San Filep. Ma' dawn iż-żewġ servizzi mużikali jidhru wkoll ħlasijiet din id-darba għall-bibita li kienet tingħata lill-bandisti tal-banda mużikali.

Din id-darba qegħdin nieħdu bħala eżempju l-irċevuta li ġġib id-data ta' l-14 ta' Mejju 1858.

Adi – 14 Maggio 1858

Io in prescritto dichiarò d'aver ricevuto dal Sac. Tommaso Debono Procte., scudi quaranta sette, tari uno, grano otto, cioè inquanto scudi 46 per la serata fatta nella vigiglia e nella processione della festa colla banda cioè di due servizzi e inquanto ad un scudo tari uno e grani otto per bevanda.

Sc. 47-1-8

(firma) – ***Filippo Galea***

Rakkolta ta' Valur

Bdiet is-sena 1859 u tista' tgħid fil-bidu tagħha, għax proprju nhar il-festa solenni ta' San Pawl, fl-10 ta' Frar, niltaqgħu ma' *rakkolta* li fil-ktieb tal-programm 2003, għamilna riferenza għaliha, bħala dokument ħaj, fejn tispikka ħafna l-ġenerożità u l-ħeġġa taż-Żebbuġin lejn il-banda mużikali tagħhom.

Iżda dan mhux kollox dwar din ir-rakkolta. Hemm ukoll il-valur storiku li jkun tajjeb li nagħtu każ tiegħu wkoll.

Meta kont qiegħed inħares lejn il-lista tan-nies involuti l-ewwel ħaġa li laqtitni hu l-fatt li jidhru f'post wieħed l-ismijiet tas-Surmastrijiet Diretturi Filippo Galea, Andrea Borg u saħansitra Angelo Galea li fl-opinjoni tiegħi huma fost il-personaġġi ewlenin li madwarhom imxew 'il quddiem il-baned tagħna.

Barra minn hekk, hu ħsieb f'waqtu għaliex le, li nirriflettu dwar x'għaqda kien hemm fost iż-Żebbuġin f'dawk is-snin. Għaqda sħiħa fi ħdan Soċjetà Mużikali waħda il-*Banda Musicale di San Filippo*.

Nafu li l-*Banda San Filippo*, sa mill-bidu tagħha kienet popolari kemm f'Ħaż-Żebbuġ, kif ukoll barra mir-raħal fejn kienet tiġi mistiedna. Is-Surmast Direttur tagħha Maestro Filippo Galea ma kienx stabbilit f'Malta, allura dankien ifisser għall-banda li mhux dejjem kienet tiġi bżonnu u ssibu. Għalhekk id-diriġenti tagħha kienu ħasbu sa mill-ewwel mumenti ta' l-għixien tal-*Banda Musicale di San Filippo* biex jaħtru sostitut ta' Maestro Filippo Galea. Dan jidher li kien Mastru Indrì Borg.

Fil-ktieb *Il-Ġrajja tal-Każin Banda San Filep A.D. 1851* f'paġna 18, insibu hekk miktub:

Mastru Indrì Borg ma kienx wiċċ ġdid mal-bandisti tal-Banda San Filippo, il-għaliex kien ilu jdoqq magħhom, u kien ukoll fl-aħħar xhur ħa post Maestro Filippo Galea.

Is-Surmast Filippo Galea, iżżewweġ f'Novembru tas-sena 1851. Proprju nhar is-6 ta' dan ix-xahar. Wara dan iż-żwieġ hu rritorna lura fuq xogħlu, barra minn xtutna, fejn baqa' hemm sas-sena 1853.

U hawn nerġgħu nduru għall-ġrajja ta'din ir-rakkolta. Isem Mastru Indrì Borg irridu norbtuh ukoll ma' ċertu Giuseppe Balsan li flimkien ma' Gaetano Attard jidhru li għamlu ġabra mar-raħal kollu. Dan qiegħed jingħad għar-raġuni li fil-ktieb *Santa Katerina, il-Festa u s-Soċjetà Mużikali Tagħha fiż-Żurrieq* insibu dan il-kliem u nikkwotawh:

Eżatt f'nofs is-seklu (1851) niltaqgħu ma' isem il-famuż Andrea Borg li fiż-Żurrieq, il-banda mmexxija minnu kienet tħallset ftit iktar minn 29skud, imma fis-sentejn ta' wara, *il-Prokuratur Dun Salv Magri, kien ħallas lil ċertu Giuseppe Balzan tal-banda.*

Fiż-Żurrieq, fl-1851, il-festa ta' Santa Katerina kienet saret fil-25 ta' Novembru. Kien perjodu wkoll ta' kollaborazzjoni bejn iż-żewġ parroċċi taż-Żurrieq u Ħaż-Żebbuġ, u fuq kollox jispikka l-qbil ta' l-ismijiet, li fih innifsu għandu tifsira kbira ħafna.

Żewġ personaġġi oħra li nsibuhom jidhru f'din ir-rakkolta huma Michele Borg li nsibuh president tas-Soċjetà tal-Banda Mużikali San Filep, mis-sena 1856 sas-sena 1865, u lil Antonio Pisani li nsibuh ukoll president fis-snin 1865 sa l-1871.

Semmejna wkoll lil Gaitano Attard. Dan Gaitano, barra li nsibuh bħala president, fis-snin 1873-1874, fil-*Ktieb ta' l-Irċevuti tal-Festa ta' San Filep – Parroċċa San Filep – Banda u Mużika*. Għal diversi snin niltaqgħu miegħu jitħallas f'isem il-banda, għas-servizzi mużikali li din tkun wettqet fil-ġranet tal-festa ta' San Filep, kif ukoll sabiex jiddawwal il-palk tal-banda.

Gaetano Attard kien ħallas lil Calcedonio Attard il-Konzu, sabiex joqgħod għassa mal-palk tal-banda fis-sena 1891. Iktar tard lil dan Calcedonio Attard insibuh jifforma parti mid-deputati tal-kumitat fis-sena 1915, taħt il-President, il-Kuntrattur Giuseppe Cilia.

Iktar ismijiet, u niltaqgħu ma' Filippu Scerri. Din il-persuna tissemma f'*Il Portafoglio Maltese* – Ħarġa tad-9 ta' Mejju 1865 – fejn f'paġna 3, korrispondenza li kienet iġġib id-data tas-6 ta' Mejju 1865 iffirmata minn *Un Abbonato da Valletta* rringrazzja lis-Sur Filippu Scerri talli kien reġa' stampa bl-isem ta' Andrea Borg, is-sunett ta' Borg miktub fil-mużika, u ġie stampat kif kien iddettah l-istess Borg Andrea.

Tnejn minn nies magħrufa din id-darba fil-qasam tal-logħob tan-nar, li huma kienu jaħdmu għall-okkażjoni tal-festa ta' San Filep, u festi oħra.

Dawn huma Filippo Balzan, u Michele Balzan.

Filippo Balzan tidher riferenza għalih fil-gazzetta l-*Corriere Mercantile* – Ħarġa tal-Ħamis 12-5-1875 fejn waqt li xandret l-istampa tal-festa ta' San Filep, fir-rigward tal-logħob tan-nar, kienet qalet hekk:

Bellissimi i fuochi d'artificio, opera di F. Balzan.

Michele Balzan jidher kemm-il darba fil-kotba tal-parroċċa jitħallas għall-*guioco di fuoco* u tal-*murtaletti* li kien jaħdem kemm għal-lejlet, kif ukoll għal nhar jum il-festa ta' San Filep.

Lil dan Michele Balzan, iktar 'il quddiem insibuh jokkupa l-kariga ta' *Bidillu*, fil-Każin San Filep. Il-kotba tal-kaxxiera huma xhiea tal-ħlasijiet mogħtija mill-Każin San Filep lil Michele Balzan għax-xogħol li kien jieħu ħsieb jagħmel fil-każin.

Insemmu wkoll lil Filippu Mallia, li kien jieħu ħsieb id-dwal tal-festa ta' San Filep. Fis-sena 1862, lil dan Filippu Mallia, niltaqgħu miegħu fil-kotba tal-Knisja Arċipretali ta' San Filep – Festa ta' San Filep, jitħallas ftit iktar minn 120 skud *Per Illuminazione*.

Minn dawn l-eżempji jidher ċar ħafna li l-istess nies li kienu mdaħħlin fil-*Banda Musicale San Filippo*, kont issibhom jaħdmu wkoll fi ħdan il-parroċċa, b'riżq il-festa ta' San Filep, u f'xi waħda mill-fratellanzi li f'dawk is-snin kienu ħafna attivi.

Isem il-'Filarmonica San Filippo Jkompli Jikber

Sadanittant iż-żmien baqa' għaddej. Minn sena għall-oħra l-*Banda Musicale San Filippo* baqgħet tkabbar isimha. Il-banda tat sehem kbir fil-festa tal-miġja ta' l-istatwa tal-fidda ta' San Filep ġewwa Ħaż-Żebbuġ fl-1863. – Fil-festi tat-translazzjoni ta' din l-istatwa għal ġewwa l-parroċċa nhar it-8 ta' Mejju 1864, u fil-festa proprja nhar it-12 ta' Mejju 1864.

Minn żmien għall-ieħor, fil-gazzetti

lokali, wara l-ġranet tal-festa ta' San Filep sikwit kienu jidhru kitbiet ta' tifħir lill-banda.

Il-*Banda San Filippo* kienet magħrufa għall-marċi sbieħ u popolari tagħha, li bihom kienet takkompanja fil-purċissjoni ta' San Filep. – Dan ħareġ ċar ħafna wara l-inċident li kien inqala' f'Ħaż-Żebbuġ, nhar it-12 ta' Mejju 1880, waqt il-purċissjoni ta' San Filep, liema inċident ġie rraportat fir-*Risorgimento – Venerdi 14-5-1880*.

Fil-festa ta' San Filep tas-sena 1891 il-Banda Mużikali San Filippo kienet l-unika banda Żebbuġija li kienet ħadet sehem.

Dan jidher ċar ħafna minn kitba li dehret f'*Il-Ħabbar* – Ħarġa tal-Ġimgħa 29 ta' Mejju 1891 minn *Is-Soċju B.A.B.*

Minn din il-kitba ninnutaw ukoll li l-Banda Mużikali San Filep, kienet għadha wkoll iddoqq kemm nhar lejlet kif ukoll nhar jum il-festa ta' San Filep filgħaxija.

Nikkwota eżatt minn *Il-Ħabbar* – 29-5-1891.

– IL-FESTA KBIRA TAŻ-ŻEBBUĠIN –

It-Toroq kienu armati b'mod li għaxxqu l-kull min rahom u armati mill-aħjar fil-waqt li erba' baned kienu jsemmgħu l-għola daqq; fosthom insemmu l-Filarmonica 'San Filippo' – banda imgħaqqda mill-aħjar ġuvintur li kkoperaw ruħhom kemm felħu sabiex din il-Festa tirnexxi mill-aħjar. Il-Baned ukoll ta' Bormla, ta' Ħal-Luqa u tas-Siġġiewi,marru tajjeb wisq. Il-giodifogu kien sabiħ ukoll, u dam jati fuq sigħa sħiħa. – Il-baned li daqqew lejlet il-Festa, daqqew ukoll narha; biss minn flok ta' Ħal-Luqa, dehret il-banda militari Ingliża tal-'Welsh', banda li damet iddoqq sad-(9.30) u nofs ta' bil-lejl.

Snin Storiċi għall-Baned Żebbuġin

Fis-snin ta' wara, bħalma kien intlaħaq ftehim bejn iż-żewġ baned Żebbuġin San Filippo u De Rohan li kellhom jibdew jolternaw bejniethom sena iva u oħra le fil-purċissjoni tal-Ġimgħa l-Kbira, wara li l-Banda Mużikali San Filep għal aktar minn erbgħin sena kienet l-unika banda Żebbuġija takkumpanja din il-purċissjoni. Ġara wkoll li kien intlaħaq ftehim storiku bejn l-istess baned sabiex idoqqu t-tnejn lejlet il-festa ta' San Filep.

Għall-festa ta' San Ġużepp jidher li kien sar arranġament ukoll, fejn il-Banda Mużikali De Rohan kienet iddoqq lejlet din il-festa u l-Banda San Filippo, iddoqq nhar jum il-festa ta' San Ġużepp.

Ġrajja storika seħħet mija u għaxar snin ilu f'Ħaż-Żebbuġ li jistħoqqilha li tiġi mfakkra. Dan jirriżulta mill-gazzetta *Il-Verità* tad-19 ta' Mejju 1894 – kitba li ġġib id-data ta' l-14 ta' Mejju 1894, iffirmata *Żebbuġi*. – Nikkwotaw:

Fuq il-baned ta' lejlietu nsemmu biss iż-żewġ baned tagħna, li għoġobhom jieħdu parti t-tnejn għall-famuża Festa tat-Titular. Għaldaqstant nifirħulhom it-tnejn b'qalbna kollha ta' l-impenn li għamlu sabiex għażlu żewġ programmi mill-isbaħ, u mill-aktar diffikultużi.

Filarmonica San Filippo

March	"Le roi du monde"	Blejer
Overture	"Torneo"	Bugeja
Selection	"Cavalleria Rusticana"	Mascagni
Valse	"Fedora"	Bucalossi
Selection	"Faust"	Gounod
Polka	"Roma"	Manfrè
Galop	"Ralief Lucknar"	N.N.

God Bless the Prince of Wales
God Save the Queen
G. Galea – Direttore

Filarmonica Rohan

March	"San Filippo"	Gatt
Overture	"Fantastica"	Mercadante
Selection	"I Due Foscari"	Verdi
Valse	"Kunsiler Stbinde"	Bubey
Area	"Beatrice di Tenda"	Bellini
Mazurka	"La Misteriosa"	Decesare
Galop	"Rohan"	Vassallo

God Save the Queen
L. Gatt – Direttore

Din il-kitba dehret jumejn qabel il-festa ta' San Filep 1894. Imbagħad nhar it-2 ta' Ġunju 1894 fil-*Malta Tagħna*, dehret ittra oħra ffirmata minn *Żebbuġi Indipendent* li fost affarijiet oħra dwar il-festa ta' San Filep kiteb hekk:

Iż-żewġ giodifochi li din is-sena saru, ġew imfaħħrin wisq. Il-Baned ta' lejlet kienu 2 tar-Raħal, waħda tal-Ġużeppini, u l-oħra ta' Birkirkara.

Interessanti ninnutaw li l-Banda De Rohan kienet diġà b'xi mod magħrufa bħala l-banda tal-festa ta' San Ġużepp. Biss xorta waħda ż-żewġ baned jilħqu ftehim bejniethom.

Fis-sena 1895, jidher li din il-ġrajja reġgħet seħħet. Dan jirriżulta minn korrispondenza fil-gazzetta *Malta Tagħna* (f'paġna 3) – Ħarġa tat-18 ta' Mejju 1895. – Nikkwotaw:

Lejlet il-Festa ta' San Filep, it-Toroq kienu ħuġġieġa wahda, baned kellna erbgħa, tnejn minnhom Żebbuġin; u erba' oħra nharu; ġigċifogu tnejn Sqallin; Opri ġodda, żewġ statwi Papa Pio IX u Leone XIII.

Il-Festi Titulari Jiġu Mkabbra

Kien żmien li l-festi sekondarji kienu qegħdin jikbru wkoll. Allura ġara li moviment mifrux ma' Malta kollha kien qiegħed jaħdem sabiex il-festi titulari jiġu mkabbra billi mal-programm mifrux fuq jumejn – lejlet u nhar il-festa, tiżdied ġurnata oħra, dik ta' l-aħħar jum tat-Tridu. B'hekk kien hemm il-ħsieb li l-programm tal-festi titulari esternament kellu jiġi mifrux fuq tlett ijiem li sa dak iż-żmien kienu għadhom isiru lejlet u nharha.

Meta dawn l-affarijiet ġew aċċettati l-baned tal-festi titulari bdew jgħamlu l-marċ u l-programm mużikali tagħhom nhar l-aħħar jum tat-Tridu u lejlet il-festa filgħodu jew wara nofsinhar kienu jagħmlu l-marċ ta' binhar. Lejlet il-festi u nhar il-festa filgħaxija mbagħad, kienu komplu mal-abed mistiedna u l-organizzazzjoni inġenerali tal-festi.

Il-Banda Mużikali San Filep bdiet timxi ma' dan il-ftehim billi tagħmel marċ u l-programm mużikali tagħha waħedha bħala s-Soċjetà Mużikali tal-festa ta' San Filep, l-aħħar jum tat-Tridu u lejlet il-festa wara nofsinhar kienet tagħmel il-marċ popolari tas-siegħa wara l-mota u l-isparar.

Min-naħa tal-Banda De Rohan kienet tagħmel is-servizz mużikali tagħha lejlet il-festa ta' San Filep flimkien ma' numru t'a baned mistiedna.

Fil-festa ta' San Ġużepp kien jitwettaq programm kważi simili biss fuq jumejn is-Sibt u l-Ħadd. Bil-Banda De Rohan iddoqq lejlet din il-festa u l-Banda San Filep iddoqq f'nharha flimkien mal-baned mistiedna.

Is-sehem tal-Baned Żebbuġin fil-festi ta' San Filep u San Ġużepp baqa' jitwettaq sas-sena 1904 –proprju mitt sena ilu.

Mill-festa ta' San Filep tas-sena 1905, il-Banda De Rohan kienet iddeċidiet li ma tibqax tieħu sehem fiha. Sabiex jimtela dan il-vojt min-naħa ta' din il-banda; il-Banda Mużikali San Filep, żiedet servizz mużikali ieħor għal nhar lejlet il-festa filgħaxija.

Issa s-servizzi tal-Filarmonika San Filep, bdew jidhru hekk għal numru ta' snin – l-aħħar jum tat-Tridu, lejlet il-festa fis-1.00pm; u lejlet il-festa filgħaxija.

Min-naħa tal-Banda San Filep, kienet iddeċidiet ukoll li ma tibqax iddoqq fil-jum tal-festa ta' San Ġużepp.

Il-Festa Tissawwar għal Kif Nafuha Llum

Wara s-snin koroh tal-gwerra, il-festa ta' San Filep fi ħdan is-Soċjetà Mużikali – Każin Banda San Filep, laħqet il-quċċata tagħha. Iżda wara l-furja mixtieqa wara snin koroh tal-gwerra, ċertu użanzi antiki bdew jitilfu l-popolarità tagħhom. Jekk insemmu l-marċ ta' lejlet il-festa fis-1.00pm dan beda jitlef

mill-briju tiegħu, u l-aħħar darba li kien sar kien għall-okkażjoni tal-festa tas-sena 1954. Eżatt ħamsin sena ilu.

Fis-sena 1959, il-programm mużikali l-kbir ta' l-aħħar jum tat-Tridu reġa' ġie ttrasferit għal lejlet il-festa. Imbagħad fil-bidu tas-snin sittin beda jsir b'mod regolari l-marċ u programm mużikali nhar il-ħruġ ta' l-istatwa ta' San Filep min-niċċa.

Fit-22 ta' Ottubru 1961, infetaħ uffiċjalment it-12th May Band & Social Club li bdew jipparteċipaw fil-festa ta' San Filep mis-sena 1962.

Fis-sena 1967, il-Banda Mużikali San Filep reġgħet bdiet tagħmel il-marċ popolari ta' filgħodu f'jum il-festa ta' San Filep.

Ma' dawn l-attivitajiet mużikali, is-Soċjetà Mużikali – Każin Banda San Filep, żiedet servizzi mużikali oħra għal matul il-ġimgħa tal-festa, liema servizzi jiġu organizzati fil-ġurnata tat-Tlieta u tal-Ħamis, it-tieni Jum tat-Tridu. Dan ifisser li matul diversi snin il-festa popolari ta' San Filep esternament ġiet mibnija għal kif aħna lkoll nafuha llum – baned – logħob tan-nar – u attivitajiet soċjali.

Is-Soċjetà Mużikali – Każin Banda San Filep, kull sena tipprepara u twettaq programm mifrux mill-Ħadd tal-ħruġ ta' l-istatwa tal-fidda minn niċċa, sa jum il-festa bl-għeluq tagħha, bil-marċ ta' l-aħħar.

'Il Maestro di Cappella', tal-Parroċċa Tagħna – Rikard Bugeja

Wieħed mill-*Maestri di Cappella* likellha l-Parroċċa Arċipretali ta' San Filep, li bla dubju ta' xejn ħalla ismu minqux għal matul iż-żmien taċ-ċelebrazzjonijiet festivi kbar li kienu jsiru fl-istess knisja parrokkjali hu l-Maestro Riccardo Bugeja li kontinwament bħala surmast direttur ta' l-istess kappella, kien dam mill-1884 sas-sena 1918. Ma' dan il-perjodu hekk pjuttost twil, wieħed irid iżid xi snin qabel ukoll.

Rikard twieled ġewwa l-Belt Valletta fl-1845, u miet ġewwa l-Furjana fis-sena 1926.

Bħala mużiċist kien ħolqa fil-katina tal-familja Bugeja. Rikard wiret il-ġenju ta' l-arti mużikali mingħand is-Surmast Diretturi – Nannuh Pietro Paolo, Missieru Ċensu, u zijuh Filippu, li fi żmien jew ieħor, ilkoll kemm huma nsibuhom bħala *Maestri di Cappella* tal-Parroċċa Arċipretali ta' San Filep.

Rikard ma kienx kuntent biss, li twieled ġewwa familja ta' mużiċisti kbar, u ullura mħarreġ minnhom kif wieħed kien jistenna. Hu ried ikompli jipperfezzjona ruħu bi studju barra minn Malta ġewwa Napli, fil-Konservatorju San Pietro A. Majella, taħt mużiċisti ta' fama kbira, fosthom Mercandante, li kien iħares lejn l-istess Riccardo bħala l-alliev predilett tiegħu.

Rikard bniedem b'qalbu f'idejh, sensibbli, edukat u ta' sentimenti nobbli ma setax ma jiktibx opri mużikali klassiċi sentimentali, melodjużi u deskrittivi xi ftit iżżejjed. Hawnhekk spikkat il-mużika sagra – quddies, għasrien, responsorji, antifoni eċċ… Allura hu kien ġralu bħall-kompożituri Maltin l-oħra li ġew milquta mil-Liġi tal-Knisja, dwar il-mużika sagra fil-knejjes.

L-enċiklika *Motu Proprio* tal-Qdusija Tiegħu l-Papa Piju X fl-1910 hekk kienet talbet lill-mużika sagra espressiva żżejjed li kienet waslet biex iddeġenerat ruħha, u minn sagra ħadet ix-xejra ta' profana xejn xierqa għall-Imqades mifruxa ma' dawn il-gżejjer kellha tieqaf.

Rikard bħala membru ubbidjenti tal-Knisja, għalkemm issa mgħobbi bis-snin flok qagħad iħaqqaqa ma' l-awtoritajiet ikkompona quddiesa, skond kif kien talab il-Papa ħadha Ruma, issottomettiha lill-Vatikan, u biha approvata mis-*Sagra Congregazione dei Riti*, ġie lura Malta, kuntent u milqugħ mill-ħbieb tiegħu. Hekk baqa' miexi sakemm saħħtu ppermettietlu.

Ritratt kbir ta' dan il-mużiċista ċelebri – il-*Maestro di Cappella* – Riccardo Bugeja – għadu sa llum iżejjen waħda mis-sawli tal-Każin Banda San Filep.

Bniedem bi statura qasira, imbaċċaċ, u b'wiċċ ħamrani iżda fuq kollox b'qalb kbira, u dejjem kien ikun lest sabiex jgħin lil kull min jiġi bżonnu fil-qasam tal-mużika. Hekk jibqa' jiġi mfakkar fostna lkoll.

Eżempj ta' xi nkiteb dwar Maestro Riccardo Bugeja fil-gazzetti ta' dak iż-żmien:

'Corriere Mercantile' – Giovedi 12-5-1875

Nei Tempio, solenni le funzione, accompagnate da bellissimi concerti, diretti dall'egregio Maestro R. Bugeja.

'Il-Ħabbar' – il-Ġimgħa 29 ta' Mejju 1891

Il-mużika ġiet esegwita mill-imfaħħar Surmast di Cappella Bugeja – mużika li biha l-poplu ħareġ sodisfatt wisq, speċjalment għal dak il-'Laudamus tal-vjolinċell', u għal 'Qui sedes tal-vjolin', li saħħru lil kulħadd.

'Malta Tagħna' – 2 ta' Ġunju 1894

Qabel il-'Primi Vespri', saret Translazzjoni l-aktar imponenti, li biha ingħata bidu għall-Festa b'pompa ċċelebrata, fost armonija ta' mużika l-aktar sabiħa magħmula u diretta mis-Surmast Riccardo Bugeja, li kkompona, żejjinha b'dik ġdida Antifona – "O die Filippus posito Corpore", li kin ingħad minn persuni ta' din l-arti, waħda mill-isbaħ Antifoni li għandu.

Insellmu lill-Maġġur – Surmast Direttur – Anthony Aquilina

Minn ħdan il-Banda Mużikali San Filep, ħarġu għadd ta' mużiċisti magħrufa llum għall-kompożizzjonijiet tagħhom. Huma laħqu l-grat ta' surmastrijiet diretturi, u ġew imfittxija minn Soċjetajiet ta' baned oħra sabiex jidderieġuhom.

Illum it-tislima tagħna sejra tmur lill-Maġġur Anthony Aquilina li fil-qasam tal-mużika lokali, l-aktar fejn jidħlu l-baned u l-festi Maltin spikka mhux ftit, għaliex hu ħalla wirt sabiħ ta' marċi brijużi l-aktar fuq stil ta' melodija Spanjola; għaliex, kien iħobb ħafna kemm il-mużika Spanjola, kif ukoll dik Naplitana. Din il-ġibda għal din il-kwalità ta' mużika kienet trabbiet ġo fih sa minn meta kien tfajjel allura kien ifittex li jixtri diski b'dan it-tip ta' mużika. *Huwa kien iħobb jgħid li l-marċi tiegħu kienu joħorġu minnu nnifsu.*

Hawnhekk sejrin inżidu wkoll kliem it-tifel tiegħu stess, is-Sur Geoffrey Aquilina Ross, li kiteb hekk: *Din il-kullana ta' mużika msarrfa f'marċi hekk brijużi, lkoll ħarġu minn qalb missieri, u allura tħares lejhom li ma jeqdiemu qatt, u jibqgħu jferrħu għall-ġejjieni lill-pubbliku, inġenerali.*

Anthony twieled Ħaż-Żebbuġ fis-sena 1906. Missieru kien jismu Indrì u ommu Filippa. Barra minn Anthony huma kellhom ukoll tifla Marija. Dawn iż-żewġ ulied trabbew b'għożża kbira. L-ewwel snin tat-tfulija tagħhom għaddewha fid-dar li kienet iġġib in-numru ta' 14, Triq il-Parroċċa, imbagħad huma kienu marru joqogħdu iktar qrib lejn il-knisja parrokkjali fid-dar li kienet iġġib in-numru ta' 27, Triq il-Knisja.

Iktar ma beda jikber ġewwa familja ta' partitarji tal-Banda San Filep, fi żmien li l-banda kellha bħala surmast direttur lil Alfred P. Hare, it-tifel Anthony inħakem minn xewqa kbira li jibda jitgħallem il-mużika.

Kien żmien differenti mil-lum, u s-servizzi mużikali tal-Banda San Filep kienu numerużi kemm ġewwa Ħaż-Żebbuġ kif ukoll barra mir-raħal. Kien jiġri allura, li kull minkien ikun midħla tal-banda kien ikollu ħafna fejn jiġġerra mal-banda fejn din kienet tmur iddoqq.

Fl-aħħar il-missier Indrì kellem lid-diriġenti tal-Każin San Filep dwar ibnu Ninu. Dawn malajr irreferewh lil Wiġi Said likien wieħed mill-assistenti tas-surmast fil-Kumitat tal-Banda.

Wiġi kien jaħdem bħala ħaddied fi Triq il-Grazzja. Kien klarinettista prim. Hu kien imur jgħallem il-mużika ġewwa l-Każin San Filep, wara li kien jagħlaq il-ħanut tax-xogħol tiegħu.

Tistgħu taħsbu kemm feraħ Anthony, meta dan Wiġi laqgħu b'idejh miftuħa bħala alliev tiegħu. Iżda mhux qabel reġa' wissiegħ li jrid jara fih serjetà waqt it-tagħlim tal-banda.

Kien żmien meta l-allievi lkoll kemm huma kienu jafu li waqt it-tagħlim tal-mużika fil-Każin San Filep kienet tirrenja dixxiplina kbira.

Min-naħa ta' Wiġi Said li kien iħobb iżomm il-muftieħ tal-ħanut ta' ħaddied tiegħu f'idu, kien iħabbat in-noti bil-muftieħ minflok bil-bakketta. Kien jiġri, li meta l-allievi kienu jagħmlu ħażin, kienu jaqilgħuha fuq subgħajhom bil-muftieħ.

Is-Surmast Anthony Aquilina dwar dan iż-żmien fil-Każin San Filep kien iħobb jisqarr, *Li kienet din id-dixxiplina li kompliet issaħħaħ il-karatru tiegħu.*

Meta wasal sabiex jingħata l-istrument. Hu kien għażel il-klarinett. Kellu madwar erbatax-il sena, meta ħareġ idoqq għall-ewwel darba mal-Banda San Filep. Tant kien tkisser b'mod tajjeb fit-tagħlim tal-klarinett li meta ħareġ idoqq Anthony kien daqq bħala solista t-terzett mill-opra *Lambardi* ta' Giuseppe Verdi taħt id-direzzjoni tas-Surmast Direttur Orlando Crescimanno.

F'dak iż-żmien ħafna bandisti mill-Banda San Filep kienu jdoqqu wkoll mal-Banda Ċittadina King's Own tal-Belt. Kienet l-hena tagħhom meta xi tfajjel ġdid kien joħroġ idoqq mal-Banda San Filep. Allura kien ġara li meta Ninu ta' Indrì,kif kienu jsibuh dak iż-żmien raw fih tfajjel hekk akkanit għall-banda tiegħu u jrid jimxi 'l quddiem wara ftit taż-żmien ħaduh magħhom sabiex jattendi għall-kunċert tal-Banda King's Own, u hemm jiftaħru xi ftit bih ukoll. Is-surmast direttur ta'din il-banda, l-Awstrijak Mro. Doncic mill-ewwel ħa grazzja ma' Anthony għax mill-ewwel kien ra fih talent mużikali kbir.

Iż-żmien kompla għaddej, u ż-żagħżugħ bandist Anthony Aquilina pperfezzjona d-daqq tiegħu mhux bil-ftit, kemm mal-Banda San Filep issa taħt id-direzzjoni ta' Maestro Adeodato Gatt, kif ukoll mal-Banda King's Own.

Ġurnata fost l-oħrajn, meta l-Banda King's Own kienet qiegħda tagħmel il-preparamenti tagħha, kien attenda l-kurunell ta' l-R.M.A. għal dan il-kunċert u staqsa lis-Surmast Doncic, jekk kellux lil xi ħadd jipprometti u li maż-żmien seta' jilħaq Surmast Direttur tal-banda ta' l-R.M.A. Is-Surmast Doncic kien pront irrikmanda lil Anthony Aquilina.

Dan serva sabiex Anthony Aquilina fi ftit tal-ġimgħat daħal bħala *band boy* mal-R.M.A. Kien żmien li barra hu sab lill-familja kollha tiegħu warajh kien sab ukoll l-inkuraġġiment tas-Surmast Adeodato u tal-Banda San Filep li komplew hekk tajjeb miegħu, jagħtuh kull għajnuna possibbli sabiex ikompli miexi 'l quddiem.

Fis-sena 1927 Anthony Aquilina ġie mibgħut l-Ingilterra sabiex jagħmel kors ta' tliet snin jispeċjalizza fil-klarinett, liema kors kien rebħu d-dritt għal borża ta' studju fir-*Royal Military School of Music* f'Kneller Hall Turchanham Scerrey, wara li kien ġie l-ewwel minn fost 300 bandist.

Kien żmien tajjeb ħafna għal Anthony, għaliex studja fuq l-istrumenti kollha. Tħarreġ fid-direzzjoni tal-banda, tgħallem jikkomponi, u jagħmel l-arranġamenti għall-orkestra u għall-istess banda.

Meta reġa' rritorna lura Malta, issa bħala *Warrant Officer Class I*, Anthony Aquilina ħa f'idejh it-tmexxija tal-Banda tar-*Royal Malta Altillery* u dam surmast direttur ta' din il-banda għal seba' snin, u wara nħatar president onorarju ta' l-istess banda.

Dan ġara fil-bidu tat-Tieni Gwerra

Dinjija, meta ġie mogħti lilu r-rank ta' *commision* fizzjal fl-armata fejn baqa' javvanza u meta rtira fl-età ta' 57 sena mill-R.M.A., hu kellu l-grad ta' maġġur.

Il-Maġġur Anthony Aquilina beda bħala direttur tal-baned lokali, fis-sena 1946, mal-Banda Duke of Connaught ta' Birkirkara u magħha dam sas-sena 1956. Fi ftit tal-ġimgħat sab ruħu maħtur surmast direttur tal-Banda King's Own tal-Belt fejn għamel sas-sena 1972.

Wara dawn is-snin hu għamel numru ta' snin bogħod mill-baned, iżda baqa' jikkomponi xorta waħda. Meta rtira mix-xogħol il-Maġġur reġa' bla mistenni rritorna lejn il-banda. Issa kellha x-xorti tkun il-Banda Sant'Antnin ta' Birkirkara li kienet għadha kif twaqqfet.

Min-naħa tal-Banda San Filep għadha sa llum issemma bid-daqq tagħha, il-marċi brijużi tal-Maġġur Anthony Aquilina, marċi bħal *Ix-Xiħ*, *Fiorentina*, *La Signora Rita*.

Is-Surmast Anthony Aquilina niftakruh iżur lil Ħaż-Żebbuġ – belt twelidu għall-okkażjoni tal-festa ta' San Filep. Jattendi dejjem fil-Każin San Filep, u hemm meta kien jiltaqa' u jitkellem ma' membri tamparu fis-snin kien iħobb jiċċajta u jidħak magħhom dwar żmien tfulithom.

Għadda għall-ħajja ta' dejjem nhar is-Sibt 21 ta' Settembru 1985. Il-funeral tiegħu nżamm ġewwa Birkirkara nhar it-Tlieta 24 ta' Settembru fejn il-Banda Sant'Antnin daqqet matul il-korteo funebri. Ġie midfun fil-qabar tas-Soċjetà Filarmonika King's Own, fiċ-Ċimiterju ta' Santa Marija Addolorata.

Wieħed qiegħed jinnota bi pjaċir li meta jingħaqdu t-tliet baned mużikali Żebbuġin f'*massed band*, qegħdin idoqqu marċijiet ta' dan is-surmast Żebbuġi. **Prosit.**

Referenzi:

- *Il Portafoglio Maltese*, 9-5-1865
- *Corriere Merchantile*, 12-5-1875
- *Risorgimento*, 14-5-1880
- *Il-Ħabbar*, 29-5-1891
- *Il-Verità*, 19-5-1894
- *Malta Tagħna*, 2-6-1894
- *Malta Tagħna*, 18-5-1895
- *Kotba tal-Kaxxiera K.B.S.F.*
- *Minuti K.B.S.F.*
- *Lapida tal-Presidenti K.B.S.F.*
- Ktieb – *Santa Katerina, il-Festa u s-soċjetà Mużikali Tagħha fiż-Żurrieq*
- Ktieb – *Il-Ġrajja tal-Każin Banda San Filep A.D. 1851*
- Ktieb – *Mużiċisti Kompożituri*, p.34, 35, 36, Rob. Mifsud Bonnici
- *Programm 1993 Każin tal-Banda San Gejtanu*, p.331, kitba mis-Sur Manoel Maggi
- Soċjetà Mużikali Sant'Antnin, Birkirkara, 1995 – *Il-Maġġur Anthony Aquilina Tifkira 10 Snin wara Mewtu*, p.69; Messaġġ minn Iben il-Maġġur, p.39
- Tagħrif Miġbur mingħand – Ġiuseppi Ciantar, Ġużepp Micallef, Ġużepp Psaila, Mro. Philip Gatt.
- Ktieb – *Il-Mużika ta' Malta fis-Sekli 19, u 20*, Joseph Vella Bondin. PIN.

Il-Ġrajja tal-Każin Banda San Filep A.D. 1851

Ktieb ta' 275 paġna, li jinkludu 144 ritratt,
jiġbor fih l-istorja kompluta ta' din,
l-eqdem fost il-baned li hawn fil-gżejjer Maltin.

Jista' jinxtara mill-Każin Banda San Filep f'żewġ verżjonijiet:
qoxra iebsa jew ratba.